

Waarde creëren in plaats van vernietigen

2011/60
12 | 08 | 2011

MENSEN

WELVAART

BESCHERMING

Ivan Van de Cloot
Hoofdeconoom
Itinera Institute

Economische waarde is een veel complexer concept dan op het eerste gezicht lijkt. Hoe vaak hoor je niet de boutade dat we enkel welvarender kunnen worden door meer te consumeren terwijl in feite consumptie slechts een verschijningsvorm is van werkelijke welvaartscreatie en niet de bron ervan die eerder in inventiviteit en productiviteit gezocht moet worden.

Evengoed zijn er diegenen die niet het verschil onderkennen tussen beurswaarderingen en welvaart. Nergens is dat uiteraard relevanter dan als het gaat over winstmachines die gebaseerd zijn op het uitschakelen van vrije concurrentie. In een gezonde economie moet elk bedrijf competitief zijn door de concurrent de loef af te steken wat op lange termijn alleen duurzaam is door innovatieve producten en processen te ontwikkelen. Dat is een productieve wapenwedloop waarbij uiteindelijk de baten niet gecapteerd worden door een individuele producent maar aan de hele maatschappij toekomen in de vorm van kwaliteit aan een goede prijs.

Die positieve dynamiek wordt ech-

ter lamgelegd als bepaalde bedrijven erin slagen een monopoliepositie uit te bouwen. Het eerste waaraan men denkt zijn de zogenaamde netwerkindustriën zoals elektriciteit, gas of spoorwegen. In een natuurlijk monopolie is er infrastructuur waarbij het economische waanzin zou zijn om die te laten dupliceren door meerdere bedrijven en traditioneel waren de winstmarges dan ook navenant.

Sinds enige tijd probeert men het netwerk open te stellen aan meerdere exploitanten zodat enkel het netwerk zelf monopolistisch blijft waarvan de winst in feite gereguleerd kan worden. Ondertussen weten we dat een en ander niet altijd evident is. Zelfs niet wanneer de regulator technologisch een handje wordt geholpen zoals

“

Consumptie is slechts een verschijningsvorm van werkelijke welvaartscreatie en niet de bron ervan die eerder in inventiviteit en productiviteit gezocht moet worden.

”

door het ontstaan van de mobiele telefonie. Niet alleen in netwerkindustrieën kan een dominante positie opgebouwd worden door een enkel bedrijf. Schaalvoordelen kunnen in allerlei sectoren een handje helpen om concurrentie te beperken, denken we maar aan de moeilijkheid in de Verenigde Staten om op te boksen tegen de kostenstructuur van een winkelketen als Wal-Mart.

Beschermde marktposities probeert men overigens door allerlei middelen in stand te houden. Adam Smith schreef reeds in 1776 dat mensen van hetzelfde beroep zelden elkaar ontmoeten zonder dat het uitloopt in een samenzwering tegen het publiek zodat een krachtig mededingsbeleid om prijsafspraken te voorkomen levensnoodzakelijk is voor een markteconomie. Evengoed is er al tonnen literatuur verschenen over collusie tussen politiek en uitbaters van afgeschermd marktposities die elkaar het leven gemakkelijk maken. Net omwille van het belang van innovatie zijn er uiteraard ook legale instituties zoals patenten om bewust een tijdelijk monopolie toe te kennen zodat er voldoende prikkels zijn om te blijven investeren in doorbraken. Vaak ontstaat de marktpositie

ook erg spontaan doordat consumenten bewust loyaal blijven aan een bepaald product of dienstverlener. Eenmaal je een bepaald vertrouwen in je advocaat hebt, ga je uiteraard niet lichtzinnig voor enkele euro's minder een alternatief uitproberen. Toetredingsbarrières voor nieuwe toetreders tot een markt zijn dan ook zeker niet altijd technologisch of wettelijk. Zo spreken specialisten bijvoorbeeld over een smaak van de consument voor uniformiteit. Als je een bepaald merk van cola drinkt, wil je dat elke consumptie exact dezelfde sensatie is. De mens is voor een stuk immers een gewoontedier alhoewel hij ook een zin voor variatie kent die bij sommigen meer ontwikkeld is dan bij anderen.

Essentieel voor de economie is dat ze niet verstart omdat nieuwe toetreders geen kans maken. De bekende econoom William Baumol maakte destijds al de bekende analyse dat het bloed kruipt waar het niet gaan kan: als er onvoldoende opportuniteiten zijn voor productief ondernemerschap dan zullen ook destructieve uitwegen gevonden worden waarvan lobbying en corruptie soms nog de minst schadelijke zijn. We spreken dan over zogenaamde rentseeking waarbij enorme energie wordt gekanaliseerd naar het verschuiven van middelen tussen mensen of bedrijven eerder dan

het creëren ervan. De excessieve kosten die in de Verenigde Staten gemaakt worden door de cultuur van eindeloze gerechtshandelingen zijn een evident voorbeeld.

Elke maatschappij kent een mix van productieve en destructieve economische activiteiten maar het wordt fataal als de balans in de verkeerde richting overhelpt. De vloek van natuurlijke rijkdommen houdt in dat de grootste ramp die een land kan overkomen met zwakke instituties het ontdekken van een olieveld is onder de bodem. De vergelijking is al vele malen gemaakt dat dit net is wat Griekenland overkomen is toen het lid werd van de Europese Unie. De creatieve krachten werden sindsdien te veel gebundeld in een concurrentie voor overheidsmiddelen in plaats van voor waardescheppende initiatieven. Het vergelijken van de activiteit van Griekse ondernemers in Griekenland en de Verenigde Staten is vandaag net zo instructief als destijds de verschillen tussen West- en Oost-Duitsland. Allen die geloven dat het eenvoudig is om daarin verandering

te brengen, mogen hun suggesties mailen naar de Griekse premier met mijn groeten.

Ivan Van de Cloot
Hoofdeconoom

Voor duurzame economische groei
en sociale bescherming